

Pitanja za osme razrede – kraj 1. polugodišta

N a k o j a t r i k n j i ž e v n a r o d a d i j e l i m o k n j i ž e v n o s t ?

Književnost dijelimo na epiku (epska djela), liriku (lirska djela) i dramu (dramska djela).

Koje su osnovne osobine tih književnih rodova i koje književne vrste svrstavamo u pojedine rodove (npr. kamo svrstavamo roman, kamo igrokaz, kamo pjesme ...)?

Epska djela su ona koja imaju priču, tj. u epiku svrstavamo pripovjedna djela (pripovijetke, romani, crtice, bajke, basne...).

Dramska djela su ona koja su pisana da bi se izvodila na pozornici. Zato se i pišu tako da se napiše ime lika i ono što će lik govoriti na pozornici. U zagradi se katkad dodaju poneke upute glumcima ili redatelju koje nazivamo didaskalije. Razgovor likova u dramskim djelima nazivamo **dijalog**, a kada je lik sam na pozornici i glasno razmišlja, to zovemo **monolog**.

U **liriku** ubrajamo lirske pjesme. U njima pjesnik iznosi svoje dojmove, osjećaje o domovini, prirodi, ljubavi, siromaštvo... Pjesnik slikovito, pjesnički prenosi svoje dojmove u pjesmu.

Ta su djela obično kratka i pisana u stihovima. U njima pjesnici često paze i na sitnice, npr. koje će samoglasnike ili suglasnike namjerno ponavljati radi ljepšeg zvuka, koliko će slogova imati koji stih, paze na rimu... Sve to stvara ritam pjesme. U lirici pisci dosta brinu o zvuku glasova i riječi pa je lirika i dobila ime prema glazbalu – liri.)

Što je najvažnije za lijep ritam? Najvažnije pravilnosti su: RIMA I JEDNAK BROJ SLOGOVA U STIHOVIMA.

Što je stih? (Stih je redak u pjesmi.) Kako zovemo stih od pet slogova, od šest, sedam ...? (Peterac, šesterac...)

Kako zovemo pisanje u rečenicama – onakvo kakvo je u romanima, u udžbeniku iz povijesti, prirode itd.? (Takav način pisanja zovemo PROZA.)

OBJASNJI RAZLIKU PROZE I STIHA!

[U stihovima se pišu pjesme. Stihovi obično nisu predugi pa se red teksta (stih) ne piše do kraja lista, nego pisac određuje kad treba prijeći u novi red, u novi stih.]

U prozi se pišu svi drugi tekstovi osim pjesama (romani, pripovijetke, dnevne novine, udžbenici iz povijesti, zemljopisa...). U prozi kraj pojedinoga reda određuje dužina papira – piše se do kraja prostora predviđena za tekst. Rečenice u prozi slične su našem običnom govoru.]

Koje su vrste rime? [Parna: aa bb cc, ukrštena: abab, obgrljena: abba, nagomilana: aaaaaa, isprekidana (nema čvrste sheme): abcb, abcdacd...]

Za koje pjesme kažemo da su pisane vezanim stihom, a za koje da su pisane slobodnim stihom? (slobodnim – one koje nemaju rimu; vezanim – one koje imaju rimu)

Kako zovemo strofe od dva, tri, četiri i pet stihova?

(2 – dvostih/distih, 3 – trostih/tercina, 4 – četverostih/katren, 5 – peterostih/kvintina...)

Što su to PJESENICKE SLIKE? (To su pjesnikova opažanja doživljena raznim osjetilima i prenesena u pjesmu riječima. Mogu biti: vidne, slušne, mirisne, dodirne i okusne.)

Što je tema? (Tema je ono o čemu djelo govori.)

Što je motiv? (Dva značenja: motiv je manji dio teme, tj. podtema; motiv je poticaj na pisanje – inspiracija.)

Lirske pjesme dijelimo na razne vrste. Dijelimo ih po temi o kojoj govore na: domoljubne, ljubavne, pejzažne, socijalne, misaone (refleksivne), duhovne (religiozne) itd.

JESU LI SVE PJSME DIO LIRIKE?

Ne, postoje pjesme s razvijenom fabulom, pa ih svrstavamo u EPIKU. Ako su dulje, nazivamo ih epovi; ako su kraće, nazivamo ih epske pjesme. (Npr. „Judita“ M. Marulića je ep.)

Što je misaona ili refleksivna pjesma?

(Pjesma u kojoj se iznosi razmišljanje o svijetu, životu, čovjeku... Primjer: T. Ujević: *Igračka vjetrova*, A. B. Šimić: *Opomena*)

Što je himna? (Svečana pjesma napisana u čast domovini, klubu, školi...)

Koje pjesme nazivamo pejzažima? (Pejzažima nazivamo pjesme koje opisuju krajolik, prirodu.)

Što su haiku pjesme? [Kratke pjesme od tri stiha (koji najčešće imaju 5 – 7 – 5 slogova) koje najčešće govore o prirodi.]

Što je balada? (To je epsko-lirska pjesma tužnog, sjetnog raspoloženja.)

Što znači „epsko-lirska“? Ima i epike: radnja, a i lirike: naglašena osjećajnost, pjesnički način izražavanja.

Što je sonet? To je lirska pjesma od dva katrena i dvije tercine.

Što znači kad kažemo za koje djelo da se bavi socijalnom tematikom? To je djelo u kojem se govori o nekim društvenim problemima, ljudima koji su siromašni, odnosu prema radnicima, nepravednim zakonima... (Npr. *Balada iz predgrađa, Iz velegradskog podzemlja*)

Što znači kad kažemo za koje književno djelo da pripada dijalektnoj književnosti?

[To su književna djela koja nisu pisana standardnim jezikom, nego na nekome od hrvatskih narječja (dijalekata).]

ŠTO JE PERSONIFIKACIJA?

(To je stilski postupak kada nešto neživo dobiva osobine živoga bića. Na primjer: „Sunce se smije.“)

ŠTO JE EPITET?

To je ukrasni pridjev. Takav se pridjev po nečemu ističe: malo je neobičan, slikovit, pjesnički. Na primjer: „zlatno ljeto“, „bijesni valovi“, „slomljeno jutro“...

ŠTO JE STALNI EPITET?

To je epitet u narodnim pjesmama koji se često nalazi uz istu imenicu: „vjerna ljuba“, „gora zelena“, „mila majka“...

ŠTO JE ONOMATOPEJA?

(Kada se glasovima, tj. riječima oponašaju zvukovi iz prirode. Na primjer: „šušti lišće šumsko...“ U tim riječima se ponavlja glas š da malo podsjeti na zvuk iz prirode.)

ŠTO JE USPOREDBA?

(To je stilski postupak kada se po kakvoj sličnosti uspoređuju dva ili više predmeta, bića, dvije ili više pojave, radnji... Za usporedbu se koriste riječi: *kao, poput, nalik...* Npr. „Teta Petunia izgledala je **kao** da je netom progutala limun.“, Brz je **kao** zec.)

ŠTO JE METAFORA?

(To je stilski postupak kada pisac kaže neku riječ ili skup riječi, a misli zapravo na nešto drugo, npr. *Pada noć. Svijetnjak svijeću gasi. (Misli se na sunce.) S aerodroma je poletjela čelična ptica.* Kažemo da te riječi imaju preneseno značenje. *Možemo reći kao da su neke riječi zamijenjene drugim riječima na osnovi neke sličnosti.*)

ŠTO JE KONTRAST? (To je suprotstavljanje riječi ili razmišljanja suprotna značenja, npr. dan – noć...)

ŠTO SU ASONANCA I ALITERACIJA? (*Asonanca je ponavljanje istih samoglasnika, a aliteracija je ponavljanje istih suglasnika.*)

ŠTO JE ALEGORIJA? (Stilski postupak kad cijelo djelo ima preneseno značenje. Pisac, govoreći jedno, cijelo vrijeme misli na nešto drugo. Npr. *Galeb Jonathan Livingstone.*)

ŠTO JE HIPERBOLA? To je preuveličavanje, npr. *Umro sam od smijeha.*

Što je gradacija (stupnjevanje)?

(Iznošenje riječi, slika, misli kojima se postupno pojačava ili slabí početno stanje, slika, misao. Npr. „Uznemirio je travke, zanjihao grane, osnažio se i prohujao parkom, naljutio se na djecaku i ukrao mu loptu, starcu šešir i štap, pobjesnio je pa gnjevno prevrnuo lonce s cvijećem i zalupio prozore...“)

Što je opkoračenje? (prijenos dijela rečenice u novi stih) Primjer: *Kljun*

tvoje barke parat će Savu

...kasan

Čuk il netopir

Prebacivanje je podvrsta opkoračenja – kad se u drugi stih prenosi samo jedna riječ, npr.

„Noć je tiho pojela moj grad...“

Što je elipsa? [To je izostavljanje nekih riječi iz rečenice, najčešće predikata (neoglagoljena rečenica), npr. *Mi o vuku, vuk na vrata! Strpljen, spašen.*]

Što je inverzija?

[To je obrnut (neobičajan) poredak riječi ili rečeničnih dijelova (stilski obilježeni red riječi), npr. *Ulicom prolazi auto plavi.*]

ŠTO JE SIMBOL – kada neka riječ uz svoje osnovno značenje ima i drugo značenje koje je mnogim ljudima poznato, npr. srce je simbol ljubavi, golub je simbol mira, križ je simbol kršćanstva itd.

Što je igrokaz?

(*Igrokaz je kratko dramsko djelo obično namijenjeno djeci.*)

Po čemu se razlikuju tekst igrokaza i tekst neke priповijetke?

(*U igrokazu se cijeli tekst sastoji samo od naziva likova i onoga što likovi govore. Jedino se u zagradama dodaju upute za glumce i redatelja. Nema opisa ni razmišljanja zato što publika vidi kakvo je što na pozornici, a razmišljanja publike ne bi mogla čuti. Tekst igrokaza dijeli se na prizore i scene.*)

Koje su dramske vrste?

Komedija – dramska djela kojima je cilj nasmijati čitatelja ili publiku u kazalištu

Tragedija – dramska djela s izrazito tužnim, tragičnim završetkom; svi događaji u djelu odvijaju se tako da se što više pojača tragičan završetak

Drama u užem smislu riječi – negdje je između tragedije i komedije; ima i tužnih i smiješnih dijelova, ali radnja je prilično realistična, nalik na stvarni život; na ozbiljan način govori se o nekim obiteljskim, društvenim problemima, međuljudskim odnosima

Koja su glavna zanimanja pri stvaranju kazališne predstave?

(redatelj, glumci, scenograf, kostimograf, tehničar za rasvjetu...)

Koji se pojmovi koriste za glavnog junaka u nekom filmu ili drami te za njegova glavnog protivnika?
(protagonist i antagonist)

Što je kompozicija? (*To je način gradnje književnoga djela. U romanu se može govoriti o poglavljima ili o kompoziciji priče, tj. radnje, fabule: UVOD – ZAPLET – VRHUNAC – RASPLET. U pjesmi možemo govoriti o broju strofa, broju stihova u strofama, broju slogova u stihovima, rimi. U dramskim djelima možemo govoriti o podjeli teksta na činove i o podjeli činova na prizore.*)

Što je crtica? (*Crtica je kratko pripovjedno djelo, koje obično ima stranicu, dvije pa je pogodna za časopise. Zato što je kratko, ima malo likova i jednostavnu radnju.*)

Što je roman, što je pripovijetka? Kako ih razlikovati? (*Roman je duže, pripovijetka kraće prozno djelo. Po tome ih razlikujemo. Roman ima barem stotinjak stranica.)*

Što je novela?

(*Kratka pripovijetka s jednostavnom radnjom i malo likova, npr. „Pravda“ Vladana Desnice.)*

Što je anegdota?

To je priča iz života, priča koja se pamti jer se dogodilo nešto neobično ili smiješno.

Što je vic?

To je kratka šaljiva književna vrsta.

Koje su glavne osobine bajke kao književne vrste?

(Ima i stvarne i nestvarne likove, likovi su podijeljeni na dobre i loše, a dobri nakon niza prepreka pobijede. Često ima i pouku. Uglavnom su pisane za djecu.)

Što je moderna bajka, po čemu se razlikuje od klasične bajke?

(To je bajkovito, nestvarno djelo, ali likovi nisu vile, vještice, patuljci, princeze kao u klasičnim bajkama, nego stvarne životinje ili ljudi, a tema je povezana sa životom modernog čovjeka. *Primjer: Galeb Jonathan Livingstone, Mali princ*)

Što je basna? (*Pripovjedno djelo, najčešće kratko, u kojem su glavni likovi životinje. Svaka životinja predstavlja zapravo određenu vrstu ljudi, npr. mrav predstavlja marljiva čovjeka, cvrčak veseljaka i lijepčinu itd. Na kraju basne iz njene radnje može se izvući pouka.*)

Koje su načini pripovijedanja u pričama? (*U pričama se izmjenjuju: opisi, dijalozi, razmišljanja i pripovijedanja dogadaja.*)

Što je lirska proza? (*To je proza koja je pisana na pjesnički način – s puno osjećaja i pjesničkim jezikom: s mnogo metafora, usporedbi, epiteta...)*

Vrlo kratko djelo napisano takvom prozom zovemo PJESMA U PROZI.

Što je ideja u književnom djelu? *Ideja je osnovna misao djela, piščeva poruka čitatelju. Npr. u noveli Pravda ideja je to da pravda na sudu i „naša“ pravda nisu uvijek isto.*

Što je pouka? *Poruka koju prenosi pisac kada želi da uočimo koje je ponašanje bilo dobro, a koje je bilo loše. Pisac poukom želi djelovati na čovjeka da poboljša svoje ponašanje, da uči iz dobrih i loših primjera. Pouke imaju uglavnom djela pisana za djecu.*

Što je unutarnji monolog?

To je ponešto dulje razmišljanje nekoga lika u proznim djelima. Npr. kad glavni lik u noveli „Pravda“ razmišlja o događajima na cesti.

Što je mit?

(Priča iz drevne narodne tradicije u kojoj je mnoštvo nestvarnih likova i zbivanja, a radnjom priče nastoje se objasniti neke pojave koje su oduvijek zaokupljale čovjeka: kako je nastao svijet, kako dolazi noć, što slijedi nakon smrti...)

Ono što je nama danas stara, prapovijesna mitologija, nekad je ljudima bila vjera, religija. Oni su vjerovali da mit doista objašnjava nastanak svijeta, dana, noći, mora i sl. Likove iz grčke i rimske mitologije antički Grci i Rimljani smatrali su bogovima. U njihovoj mitologiji ima puno mitova koji govore o ljudskom karakteru i imaju pouku jer su bogovi trebali ljudi poučiti kako se ispravno ponašati.)

Što je legenda?

(To je priča koja se usmeno prenosila i tako sačuvala do modernoga vremena, no nije povjesno dokazana - iako su glavni junaci najčešće neke stvarne povijesne osobe. Drugim riječima, to je izmišljen ili maštom obogaćen povijesni događaj.)

Što je retrospekcija? To je vraćanje događaja unazad.

Što je kronološki slijed? To je odvijanje događaja normalnim slijedom: jedan za drugim – brz retrospekcije.

Kako dijelimo književna djela s obzirom na odnos prema stvarnosti?

(A - fantastična i znanstveno fantastična djela, B - realistična djela)

Što je to kriminalistički roman, pripovijetka ili film? To je djelo u kojem se odigrao neki kriminal pa pratimo hoće li se to otkriti ili neće. (Npr. Dobri duh Zagreba)

Što je karakterizacija likova u književnim djelima?

(To je iznošenje ljudskih osobina likova, tj. po govoru, postupcima, razmišljanjima... prepoznajemo kakav je lik kao čovjek.)

Koje su vrte karakterizacija likova u književnim djelima?

- psihološka – o liku saznajemo kroz njegova razmišljanja;
- etička (moralna) – saznajemo je li lik pošten, iskren ili baš i nije;
- socijalna – kakav je položaj lika u društvu;
- govorna – po načinu govora saznajemo odakle je lik, kakvo mu je obrazovanje...

Što je portret? (Portret je unutarnji i vanjski opis lika.)

Koje su vrste opisa? (A - dinamični (bića, stvari, pojave u kretanju), B - statični (bića, stvari, pojave u mirovanju), C – subjektivni opis (puno piščevih osobnih dojmova), D – objektivni opis (malo piščevih dojmova, opisuje onako kako stvarno i jest))

U kojem licu/osobi može biti pripovjedač? (Može biti u prvome licu (ja – ich) – tada je on lik u radnji. A može biti u trećem licu – tada on pripovjeda priču kao da ju promatra sa strane.)

Je li isto: pisac i pripovjedač? (Ne. Npr. pripovjedač događaja može biti dijete, a pisac odrasla osoba.)

U kakvim djelima su pripovjedač i pisac ista osoba? U autobiografskim djelima.

Što je aforizam? (Mudra misao, najčešće znamo tko ju je smislio.)

Što je poslovica? (Narodna mudra izreka, ne znamo joj autora.)

Što je humor u književnosti (općenito)? (To je prikazivanje događaja tako da se publika potakne na smijeh - u pravome humoru se nikoga ne vrijeđa nego se prema ljudskim manama nastoji odnositi s razumijevanjem.)

Crni humor – izrugivanje i s onim s čime se nije primjereno šaliti, npr. s nečjom nesrećom.

Što je satira? (To je ismijavanje, ali ujedno i osuđivanje nekih društvenih pojava, npr. loših političara.)

Što je ironija? (Općenito: podrugljiv način izražavanja. Kad se jedno kaže, a drugo misli. Npr. Kažemo: „Baš si pametan!“, a iz situacije i intonacije zna se da mislimo suprotno.)

Što je sarkazam?

Sarkazam i ironija su bliskoznačnice. Blaga ironija nije sarkazam, ali jako podrugljiva ili čak zlobna ironija jest sarkazam. Vidimo to i po značenju starogrčke riječi: *sarkasmos* – *trganje mesa, ujedanje*. Nekad se sarkazam definira kao pojačana ironija.

Jesu li epska djela pisana samo u prozi, npr. romani, pripovijetke...? (Ne. Postoje i priče pisane stihovima. Duga djela pisana u stihovima nazivaju se **epovi** (npr. Homer: Ilijada i Odiseja). Epovi se sastoje od mnogo **epskih pjevanja**. Kraće priče u stihovima zovu se **epske pjesme** (bilo ih je mnogo u narodnoj književnosti).)

Što je putopis? (Ime sve govori – to je opis putovanja.)

Što znači kad kažemo za koje književno djelo da je narodno?

(Takvim se djelima ne zna pisac, djelo je nastalo davno, kad su mnogi ljudi bili nepismeni pa ga je i autor znao samo izreći (ali ne i napisati). Sačuvao ga je narod pričanjem potomcima.)

Što je biografija? To je životopis, kada netko piše knjigu o nečijem životu.

Što je autobiografija? Knjiga u kojoj netko prepričava svoj život.

Medijska kultura

Što su mediji?

To su sredstva koja omogućuju prijenos informacija, tj. mediji su prijenosnici informacija, npr. kompaktni disk (CD), mobitel, tisak, televizija, radio.

Što su masovni mediji?

To su mediji koji omogućuju prijenos informacija mnogim ljudima, masama. Takvima smatramo televiziju, radio, novine, internet.

Koje su dvije vrste masovnih medija?

Tiskovni (novine) i elektronički (TV, radio, internet).

Kako dijelimo medije prema osjetilima kojima ih doživljavamo?

Dijelimo ih na auditivne ili slušne, vizualne ili vidne te audiovizualne ili vidno-slušne.

Što je film?

Tehnički opis: Film je slikovni i zvučni zapis na filmskoj vrpci.

Kao umjetnost: Film je umjetničko djelo koje slikom i zvukom priča priču.

Filmski rodovi? (igrani, animirani, dokumentarni)

Što je igrani film? To je film u kojem se glumom glumaca stvara priča.

Vrste igranog filma? (akcijski, kriminalistički, ljubavni, drama, znanstveno-fantastični, pustolovni...)

Nastanak igranoga filma:

ideja > sinopsis (kratak nacrt) > scenarij (detaljan prikaz događaja i likova) > knjiga snimanja (detaljan opis filma...) > okupljanje filmske ekipe (redatelj, glumci, snimatelji, scenograf, montažer...) > snimanje > montaža > prikazivanje filma

Što je dokumentarni film? To je film u kojem se na osnovi stvarnih podataka govori o nečemu: povijesti, geografiji, književnosti...

Što je animirani film? To je crtež ili predmet u pokretu, koji oživljavaju nešto što u stvarnosti ne postoji.

VRSTE ANIMIRANIH FILMOVA: CRTANI I LUTKARSKI.

Što je kazalište? (Tako zovemo zgradu u kojoj se izvode dramska djela, kazališne predstave.)

Vrste kazališta: kazalište za djecu, kazalište lutaka, kazalište u kojem se izvode predstave za odrasle ljude: drame i komedije.

Stvaratelji kazališne predstave: redatelj, glumci, scenograf, kostimograf, šminker...

Što je tisak? (To su svi proizvodi koji se tiskaju na papiru u tiskarama. Na primjer: knjige, novine, časopisi, stripovi, plakati.)

FILMSKI JEZIK

Što je kadar? Dio filma snimljen neprekinutim radom kamere, tj. dio između dva reza.

Što je plan snimanja? Plan je veličina prostora obuhvaćena u kadru. **Razlikujemo:**

- **detalj plan:** u cijelome je kadru neki detalj: ruka, oko, vozačka dozvola...

- **krupni plan:** glava i dio ramena

- **američki plan:** čovjek snimljen do koljena

- **srednji plan:** cijela čovjekova figura

- **opći plan, total:** kamera od glavnog zbivanja udaljena 30 m i više.

Što je rakurs? To je kut snimanja. **Razlikujemo:**

- **normalni plan:** kamera je u visini očiju čovjeka srednjega rasta

- **gornji plan ili ptičja perspektiva:** kamera je iznad predmeta snimanja

- **donji plan ili žabljia perspektiva:** kamera je u razini zemlje, poda.

Što je strip? (Strip je niz slika koje čine priču.)

Je li strip književnost? (U stripu se kombiniraju likovna umjetnost (slika) i književna umjetnost (tekst). On može biti bez teksta, ali ne može bez slike.)

Što je novinska vijest? To je vrlo kratko izvješće o nekom događaju (tko, što, gdje, kada, zašto, kako). Ne iznose se osobni stavovi i dojmovi.

Što je komentar ili recenzija? To je razrađen osvrt na neko umjetničko djelo i sl. Tekst ima uvod-razradu-zaključak.